

Sivistysvaliokunta

Asia: EU:n tekoälyasetusta täydentävä lainsäädäntöesitys**Viite:** HE 46/2025 vp

Sivistysala ry:n tavoitteena on, että Suomi on parhaiten koulutettujen ihmisten hyvinvoiva, avoin ja vetovoimainen maa, jossa osaamisella ja luovuudella tehdään parempaa maailmaa.

Korkeakouluilla on suuri rooli tekoälyn ja tekoälyjärjestelmien kehittämisessä

Euroopan turvallisuuden ja kilpailukyvyyn kehitys edellyttää tekoälyjärjestelmien nopeaa kehitystä EU:ssa. Sivista pitääkin erinomaisena, että EU:n tekoälyasetuksen ((EU) 2024/1689) myötä unionille on luotu yhtenäiset säännöt tekoälyjärjestelmien tarjoamisesta ja käyttöönnotosta. EU-tasoinen sääntely mahdollistaa tekoälyyn liittyvät eurooppalaiset innovaatiot ja luo pelisäännöt.

EU-tekoälyasetuksella pyritään varmistamaan perusoikeuksien suojele. Asetuksen sääntely asettaa joitakin rajoituksia liiketoiminnan sekä taiteen ja tieteen vapaudelle sen varmistamiseksi, että yleistä etua koskevia pakottavia syitä, kuten terveyttä, turvallisuutta, kuluttajansuojaa ja muiden perusoikeuksien suojelua noudatetaan. Sivistan mielestä nämä rajoitukset ovat oikeasuhtaisina tarpeen.

EU:n tekoälyasetus edellyttää myös täydentävää kansallista lainsäädäntöä, joka on nyt valmistelussa (HE 46/2025 vp). Ehdotetussa laissa nimettäisiin kansalliset toimivaltaiset viranomaiset. Liikenne- ja viestintävirasto nimettäisiin toimimaan keskitettynä yhteyspisteenä. Laissa säädettäisiin viranomaisten toimivallasta määrätä seuraamuksia tiettyjen laissa yksilöityjen asetuksen säännösten rikkomisesta sekä seuraamusmaksulautakunnasta, jolla olisi toimivalta määrätä seuraamusmaksu vakavimmista asetuksen säännösten rikkomisesta.

Sivista haluaa tuoda yleisesti esille, että korkeakouluissa tehdään erittäin korkean tason tekoäly-tutkimusta ja niillä on suuri rooli tekoälyjärjestelmien kehittämisessä. Vaikka tutkimus on rajattu tekoälyasetusta koskevan sääntelyn ulkopuolelle, korkeakoulujen TKI-toimintaa tehdään usein yhteistyössä työelämän ja yritysten kanssa, jolloin toiminta on selkeästi asetuksen sääntelyn piirissä. Sivista painottaa, että korkeakouluissa luodaan myös uutta yritystoimintaa ja siksi on tärkeätä, että kansallinen tekoälylainsäädäntö tunnistaa korkeakoulut.

Koulutukseen liittyviä tekoälyjärjestelmiä ja niiden valvontaa ei ole huomioitu lain valmistelussa

Esityksessä on määritelty valvontaviranomaiset ja hajautettu toimivaltaa useiden eri viranomaisten kesken. Valvontatoiminnan vastuunjako ja seuraamusten määräämistä koskevat ehdotukset vaikuttavat pääosin kannatettavalta. Tietosuojavaltuutetulle osoitetaan kuitenkin valvontatehtäviä aloilla, jotka eivät välttämättä kuulu sen ydinosaamiseen. Tekoälyn käyttöön liittyy muitakin perusoikeuskysymyksiä kuin tietosuojaa mm. varhaiskasvatuksen ja koulutuksen aloilla. Viitaten aiempaan Helsingin yliopiston lausuntoon olisi hyvä harkita, mikä olisi tarkoituksenmukaisin valvontaviranomainen tekoälyjärjestelmiin liittyvien yhdenvertaisuus- tai muiden

perusoikeuskysymysten yhteydessä. Sivista tuo esille, että koulutukseen liittyen esimerkiksi opiskelijavalintoihin voi liittyä tekoälyjärjestelmiä. Vaikuttaa siltä, että koulutukseen liittyviä tekoälyjärjestelmiä ja niiden valvontaa ei ole huomioitu lain valmistelussa.

Sivistan mielestä on tärkeää, että viranomaisille taataan tehtäviinsä heti riittävät resurssit ja riittävä osaaminen. Markkinavalvontaviranomaisten tulee valvontatehtäviensä lisäksi kyetä neuvomaan ja ohjeistamaan toimijoita tekoälyasetuksen soveltamiseen liittyvissä kysymyksissä.

Kansallisen lainsäädännön tulee olla mahdollistavaa, ei rajoittavaa

Sivistan mielestä Suomen tulee ehdottomasti välttää sitä, että kansallisesta lainsäädännöstä aiheutuisi uusia rajoituksia sivistykselle, tutkimukselle, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalle tai yritystoiminnalle esimerkiksi tekijänoikeuslisensoinnilla tekoälykontekstissa. On erittäin olennaista pitäytyä mahdollisimman pitkälle EU:n tekoälyasetuksessa, jotta asetuksen tarkoitus yhteisistä käytänteistä ei vesittyisi. Sivista pitääkin positiivisena, että lain soveltamisala nojautuu vahvasti EU-asetukseen.

Julkisessa päätöksenteossa on voitava hyödyntää tekoälyä EU:n tekoälyasetuksen mukaisesti

EU:n tekoälyasetus mahdollistaa jo tekoälyn hyödyntämisen julkisessa ja yksityisessä päätöksenteossa. Julkiset toimijat eivät kuitenkaan voi kotimaisen nykylainsäädännön kehikossa käyttää tekoälyjärjestelmää automaattiseen päätöksentekoon. Jotta automaattinen päätöksenteko olisi mahdollista, se vaatisi uutta, yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklan mukaista kansallista sääntelyä.

Sivista viittaa EK:n talousvaliokuntaan lähettämään lausuntoon ja ehdottaa, että oikeusministeriössä aloitettaisiin selvitystyö tekoälyn mahdollistamiseksi viranomaispäätöksenteossa jo tämän vuoden aikana. Hallitusohjelmassa ja puoliväliriihessä 2025 on sitouduttu tekoälyn täysmittaiseen hyödyntämiseen. Julkisen talouden säästöpainneissa olisi olennaista, että julkishallinnossa voitaisiin hyödyntää tekoälyä ja tehdä myös automaattisia päätöksiä silloin, kun se on perusteltua.

Helsingissä 26.5.2025

Sivistysala ry

Heikki Kuutti Uusitalo, johtaja, politiikka ja vaikuttaminen

Paula Tuovinen, asiantuntija, politiikka ja vaikuttaminen
paula.tuovinen@sivista.fi, puh. +358503034873

Sivistysala tekee sinnikästä työtä koulutuksen, osaamisen ja luovuuden puolesta. Sivista edustaa yli 430:a yksityistä sivistysalan työnantajaa. Jäsenemme palveluksessa on noin 70 000 alan ammattilaista. Olemme Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n jäsen.